

něly — ovšem nemá znamenat konzervaci dogmatického chápání vztahu materialismu a idealismu. Ładosz naopak velmi zásadně a přesvědčivě odsuzuje dogmatické chápání tohoto vztahu i zjednodušené pojetí boje proti idealismu. Naznačuje přitom nové momenty ve vývoji soudobé nemarkistické filosofie (zajímavý je např. jeho exkurs o novopozitivistickém materialismu), zmiňuje se o nových postojích marxistů k nemarkistickému myšlení i o nových jevech v soudobé marxistické filosofii vůbec; v tomto směru je třeba připomenout zvláště jeho stanovisko k diferenciaci uvnitř marxismu, které nás přehledně, byť ne nestranně a nesporně informuje o situaci v soudobé polské filosofii (Ładosz v marxistickém „scientismu“ a „humanismu“, jejichž oprávněnost jinak nepopírá, vidí jednak „tendenci k odtrhování materialismu od lidské historické činnosti“, jednak tendenci k „odvracení úvah o člověku od přírody“). Ładosz soudí, že přes všechny změny v marxistickém i nemarkistickém myšlení má konflikt materialismu s idealismem stále ve filosofii klíčový význam (nedocení toho považuje za druhou krajnost v procesu překonávání dogmatismu) a pokouší se specifikovat tento konflikt v rovině „ontologické“ a metodologické. Tohoto Ładoszova poetivého úsilí je si třeba vážít, nicméně se zdá, že jeho argumenty nejsou vždy zcela přesvědčivé, a to zejména tam, kde se pokouší definovat moderní idealismus — a konec konců i moderní marxistický materialismus. Zde např. vzniká dojem, že — zejména tam, kde je spor materialismu s idealismem interpretován v rovině metodologické — se tento rozpor redukuje na rozdíl objektivismu a subjektivismu. Všechny tyto slabosti však sotva lze připsat jen na osobní vrub autorův: jsou výrazem neujasněnosti v pojetí materialismu a idealismu, tzv. základní filosofické otázky apod., nejasností, které prostupují ať už reflektovaně nebo nereflektovaně celé soudobé marxistické myšlení.

Jiří Cetl

Andrzej Nowickij: Wykłady o krytyce religii w Polsce; Warszawa 1965, 160 str. — Spis předního polského badatele v oboru teorie a dějin náboženství a ateismu má charakter přehledový i koncepční zároveň: podává hutný, dobře učeněný nárys dějin kritiky náboženství v polském myšlení od renesance po současnost a zároveň nabízí jakousi předběžnou verzi programu příštího bádání na tomto poli, a to jak pokud jde o látku tak o metodologii. Výklad se soustřeďuje především na uzlové body polského antireligiózního myšlení. První ze čtyř částí spisu je věnována polské renesanční kritice náboženství, druhá část analyzuje ateismus polského myslitele XVIII. století Kazimierza Łyszczyńskiego. Třetí část — vzhledem k šíři a významu látky snad až příliš stručná — přehlíží kritiku náboženství v polském osvícenství, romantice i v revolučním demokratismu, který tu však přichází nejvíce zkrátka (je zastoupen prakticky jen Dembowským). Čtvrtá část spisu věnovaná posledním stoletím myšlenkového vývoje Polska, má rovněž převážně panoramatický charakter: sleduje kritiku náboženství v polském pozitivismu, novoromantice a v počátcích polského marxismu v údobí 1864–1917, dále — v období meziválečném — přinos volnomyšlenkářského hnutí i volných myslitelů mezi vědci, konečně pak informuje o situaci a práci polského ateismu a religionistiky v posledních dvaceti letech. — O spise jako celku lze říci, že v něm autorovi na mnoha místech se vskutku podařilo postihnout specificky polský přínos kritice a překonání náboženství (což je pro Nowického programovým úkolem příštích syntetických dějin polského ateismu); zdařilo se to ovšem zejména tam, kde je polský vývoj zařazován do širšího evropského kontextu, totiž právě tam, kde se Nowickij — autor četných prací z obecných dějin antireligiózního myšlení — opírá o vlastní monografický výzkum (viz jeho studium italského renesančního myšlení, zejména spis Centralne kategorie filozofii Giordana Bruna, 1962 aj.). Přes nerovnoměrnost zpracování podává spis dobrý přehled polské antireligiózní myšlenky a může v jistém smyslu uvádět i do dějin polského filosofického a sociálně politického myšlení, ba i do polské kulturní historie vůbec. Svým záměrem, tématem i svými metodologickými principy a požadavky (přehledně formulovanými na str. 6–10) nás však poučuje i o stavu soudobé polské marxistické religionistiky: je svědectvím její silné a fundované orientace historické a historiografické, jež československé práci na tomto poli prozatím chybí.

Jiří Cetl

Romano Guardini: Die Macht — Versuch einer Wegweisung; Werkbund-Verlag Würzburg, 1960, 115 str. — Již v pátém vydání vychází tato studie R. Guardiniho, která rozvíjí myšlenky starší jeho práce Konec novověku (Das Ende der Neuzeit, 7. vyd. Würzburg 1956). V pěti kapitolách své studie (Podstata moci, Teologický pojem moci, Rozšíření moci, Nový obraz světa a člověka, Možnosti jednání) vychází autor ze své filosofie epochy, obsahující pokus o filosofickou formulaci specifické povahy naší doby právě na podkladě myšlenky